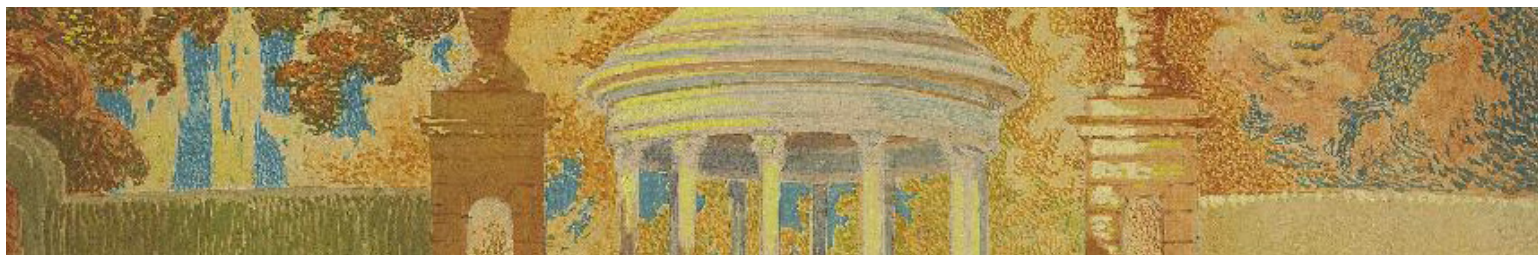

Institut del Teatre

Diputació
Barcelona

Lucrecia

o Roma libre

Tragèdia en cinc actes de
JOAN RAMIS I RAMIS
Any 1769

Edició a cura de Sergi Marí

Repertori Teatral Català

Presentació general

La tragèdia *Lucrècia* és la més reconeguda de les tres obres dramàtiques de l'il·lustrat menorquí Joan Ramis i Ramis (Maó, 1746-1819) i la més significativa del teatre neoclàssic en català.

S'hi lloen valors com l'honor, la virtut i la raó, que es contraposen a la manca de control de les passions, en el pla individual, i l'arbitrarietat i la injustícia, en el pla polític. La humiliació a la qual el tirà Tarquino sotmet a Lucrècia en violar-la només pot ser contestada amb el suïcidi d'ella. No per culpabilitat –Lucrècia és exculpada per tothom– sinó com un acte ritual que és desencadenant de l'acte de justícia: la revolta contra tot poder que no se sotmeti a les lleis.

Fitxa de lectura

Autor

JOAN RAMIS I RAMIS (1746-1819)

Títol

Lucrecia o Roma libre

Edicions

- 1968: Edició a cura de Jordi Carbonell, Barcelona, Edicions 62 (Antologia Catalana, 40)
- 1982: Edició a cura de Jordi Carbonell, Barcelona, Edicions 62 (Les Millors Obres de la Literatura Catalana, 90), dins Francesc Fontanella, Joan Ramis i Ramis, *Teatre barroc i neoclàssic*
- 2004: Edició a cura de Jaume Gomila, Barcelona, Proa (Les eines, 32)

Estrenes

- Possiblement, circa 1770: Maó, Teatre de la Comèdia
- 1982: Palma de Mallorca, Grup Balear d'Art Dramàtic.
Adaptació: Jaume Vidal Alcover. Pròleg: Josep Maria Llompart.
Direcció: Manuel Macià

Nombre de personatges

4 homes i 2 dones

Gènere

Tragèdia

Temàtica

Amor i honor

Espais

Vestíbul d'una casa de camp romana

Sinopsi

L'acció de *Lucrecia* succeeix a casa de Col·latino, en un descans durant el setge d'Ardea per part dels romans. Tarquino, fill del rei de Roma, i Col·latino, militar a les seves ordres, parlen de les mullers i el seu eventual comportament quan ells són a la guerra. Col·latino afirma que la seva, Lucrecia, li és absolutament fidel i que pateix dia i nit per l'absència del marit. Decideixen comprovar-ho i Tarquino s'avança. Quan Lucrecia apareix, l'hereu del tron de Roma no solament

comprova fins a quin punt és virtuosa i amant del seu marit, sinó que en queda fascinat d'una forma incontrolable.

Tarquino cedeix a la seva passió i vol fer seva Lucrecia. Desplega totes les seves arts per aconseguir-ho: el poder reial, les promeses de matrimoni, les amenaces, etc. Lucrecia s'hi resisteix fins que finalment Tarquino la viola per prendre-li, diu, allò que ella estima més que la seva vida: l'honor.

Quan torna l'espòs, Lucrecia es mata amb un punyal per salvar l'honor perdut. Brutus, l'amic de Col·latino, denuncia els fets com a prova de la tirania de Tarquino i provoca la revolta en favor de la República.

Bibliografia bàsica

DE MELCHOR, V; VALSALOBRE, J. (2006): Estudi introductor i edició d'*Armanda de Joan Ramis i Ramis*, Bellcaire d'Empordà, Edicions Vitel·la.

PAREDES, M.; SALORD, J. (1999): *Joan Ramis i Josep M. Quadrado: de la Il·lustració al Romanticisme*, Barcelona, Institut Menorquí d'Estudis, Universitat de les Illes Balears, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Miquel dels Sants Oliver, 9).

PATIÑO GARCÍA, X. (2007): Estudi introductor i edició de *Varias Fábulas de Joan Ramis i Ramis*, Maó, Institut Menorquí d'Estudis.

PONS PONS, A. J. (1988): Estudi introductor i edició de les *Poesies burlesques i amoroses de Joan Ramis i Ramis*, Maó, Institut Menorquí d'Estudis (Col·lecció Capcer).

SALORD, J. (2010): *La il·lustració a Menorca*, Palma de Mallorca, Documenta Balear (Quaderns d'història contemporània de les Balears).

Lucrecia

o Roma libre

Tragèdia en cinc actes de
JOAN RAMIS I RAMIS

Any 1769

Edició a cura de Sergi Marí

ACTORS

SEXTO TARQUINO, fill de Tarquín el Superbo,¹ rei de Roma

MANLIUS, son confident

COL·LATINO, cavaller romà, espòs de Lucrecia

JUNIUS BRUTUS, parent de Col·latino

LUCRÈCIA, dama romana, esposa de Col·latino

JUNIA, sa confidenta

Acompanyament de cavallers romans

L'escena és en un vestíbul de Col·làcia, casa de camp de Col·latino, no molt distant de Roma.

¹ Lucius Tarquinius Superbus (535-496 aC) considerat el setè rei etrusc de Roma i que regnà del 535 fins a la revolta del 509 aC.

ACTE PRIMER

ESCENA 1

*SEXTO TARQUINO, MANLIUS, COL·LATINO, acompanyament
de cavallers romans*

COL·LATINO

A Col·làcia, senyors, en fin, hem arribat;
retiro deliciós, amable soledat,
A on des de molts anys ma virtuosa esposa
d'una dolça quietud les alegries gosa.
Solament des del temps que a Ardea² som partit,
les ànsies, los turments habiten dins son pit
i entre sospirs i plors està passant la vida,
rodeada de dolors, de penes oprimida.
Del camp ella no sap que a Roma haja passat,
perquè se confirmia l'aliança, en el Senat,
que amb Veies,³ a on demà deveu, senyor, partir,
vostro pare breument intenta concluir.
Pensant, pues, que ara estam davant los murs d'Ardea,
provocant los cruels sitiats a la pelea,
s'assusta, s'afligeix, s'enutja, se lamenta
i de los seus dolors la multitud augmenta.
Son fèril esperit en tràgics pensaments
és la causa major de tots los seus turments:
los infinits assalts, los repetits combats,
el furor dels romans, la ràbia dels sitiats,
los continus perills difícils a evitar,
tot se li fa present i tot la fa penar.
I, si pensa que en mi ma desdixada sort
una víctima ha fet a la ira de la mort,
esta memòria cruel los seus turments aviva,
li causa nous dolors, de sos sentits la priva.
Tan repetits dolors, tan excessius turments
d'un vertader amor senyals són evidents.
Vós lo veureu, senyor, sens ningun dubte...

² Poble situat a uns 35 km al sud de Roma.

³ Ciutat etrusca (en llatí *Veii* o *Veius*) situada a uns 16 km al nord de Roma.

TARQUINO

Para!

Entra en tu, Col·latino; amb lo que dius repara;
no et deixes seduir de vanes conjectures;
no cregues fàcilment tot esto que assegures:
lo que en Roma ha passat ton cor no ha convingut[?]

COL·LATINO

No solament en Roma habita la virtut:
de les majors ciutats vilment abandonada,
en aldees humils sol viure retirada.
Però Lucrecia...

TARQUINO

Què?

COL·LATINO

Des de sos tendres anys,
de la Cort apartada, ausent de sos enganys,
en son cor sentiments més nobles ha rebut.

TARQUINO

Grans déus, a son favor que estàs previngut!
No així de los humans el cor està format:
severo a la virtut, als vicis inclinat,
la imatge de sos gusts gravada en sa memòria,
sobre de la virtut alcança la victòria.
I, aunque esta més i més interiorment lo crida,
sensible a lo que veu, lo que no veu olvida.
Deté, Lucrecia, pues; no admíries los turments
i aquestes expressions, aquests vans sentiments,
dignes efectes, tots, d'un amorós excés.
Desterra-los del cor i no los cregues més.

COL·LATINO

Jo lo conec, senyor: el vínculo qui uneix
Lucrecia amb Col·latino és lo qui vos sedueix.
Vós, sens dubte, pensau que jo en esta ocasió,

sorprès de mon amor, olvit la mia raó;
mes dignau-vos, senyor, que en el succés present
Col·latino vos parlia en jutge indiferent.
Ministre de mon cor, si vós me voleu fer,
ma llengua us parlarà, mes sols lo vertader.
De Lucrecius, senyor, la virtuosa filla
ja en sa infància mostrà tot lo que en ella brilla;
i, a penes començà la sua joventut,
augmentant en bellesa, en gràcies, en virtut,
quan l'adorà mon cor; i amb un honest ardor
Lucrecia va pagar el meu primer amor.
Jo, entonces, correspost, tot ple de ma alegria,
intentí per l'himèn fer a Lucrecia mia.
Lucrecius lo aprovà. Des d'este temps ditxós
amb un vínculo dolç vivim units los dos
i, aunque des del moment qui fonc tan desitjat
d'un temps considerable el curs haja passat,
no ha disminuït aün nostro primer amor,
antes creix cada instant i se va fent major.
Jo l'he vista, senyor, mil voltes desmaiar-se
quan de son dolç espòs havia d'apartar-se,
i ma ausència passar amb infinit turment.
Aquell temps tan cruel encara el tinc present.

TARQUINO

Ditxós mil voltes tu, si és, Col·latino, així!
La mia sort no és tan favorable amb mi,
però mon cor en va [s]'intenta persuadir
que una acció tan heroica arríbia a succeir.

COL·LATINO

Cessau ja de dubtar; vós lo veureu, senyor:
el succés promptament vos lo dirà millor.

TARQUINO

Sí, Col·latino, sí: ell certament serà
qui de l'error que tens te desenganyarà.
I, pues l'obscura nit vesina se demostra,
executem l'intent de la vinguda nostra.

MANLIUS

Ja l'execut, senyor: diré que han arribat
uns cavallers romans en esta soledat,
del camí fatigats i de la nit vençuts,
qui a esperar el retorn del dia són vinguts.

ESCENA 2

Los damunt dits, sens MANLIUS

TARQUINO

Les ombres de la nit, les armes que aportam,
tot dissimularà qui som i què intentam;
la sua torbació l'engany augmentarà;
ma veu, que no coneix, l'error confirmarà:
així es descobriran, així, a l'instant, patents,
de sa esposa veurem, Brutus, los sentiments.
L'artifici, l'engany no tindrà part aquí:
Lucrecia es mostrarà tal com ella és en si.
Però ja es descobreix...

ESCENA 3

*SEXTO TARQUINO, COL·LATINO, BRUTUS, MANLIUS, LUCRÈCIA, JUNIA,
acompanyament*

LUCRÈCIA

Il·lustres cavallers,
de la vinguda vostra a los rumors primers,
plena de lo que deu mon cor a los humans,
abrasant en amor de Roma, dels romans,
venc amb sol·licitud.

TARQUINO

Fiats en la bondat

del vostre noble cor, havem aquí arribat.
Descansar solament, senyora, desitjam;
D'Ardea som vinguts, a Roma caminam.

LUCRÈCIA

¿D'Ardea?

TARQUINO

En este instant.

LUCRÈCIA

En fin, menos altiva,
¿en poder dels romans se mira ja cautiva?
¿O encara se mantén, intrèpida, obstinada,
i de nostres legions s'atropa sitiada?

TARQUINO

Un furor jamai vist, qui los ardeans domina,
senyora, en resistir a los romans s'obstina.
I aunque de los soldats la fúria venjativa
contra los sitiats amb més rigors aviva
i s'augmenta cruelment l'estrago, lo carnatge,
res no pot subjectar son rabiós coratge.
Però, per més que Ardea inténtia resistir,
el valor dels romans la forçarà a cedir:
ja tots los cavallers de Roma, de l'estat,
a les ordres del rei al camp s'han convocat.

LUCRÈCIA

Sí, i entre ells, mon espòs.

TARQUINO

Ardent, ple de valor,
Roma ha trobat en ell un digne defensor.
Son braç determinat, infatigable, fort,
l'espant porta pertot, pertot porta la mort,
i son nom victoriós fa a Ardea tremolar.

LUCRÈCIA

Ah, grans déus! Guardau-lo, si no em voleu matar!

TARQUINO

Los déus, qui per majors hassanyes lo reserven,
enmig de los perills la vida li conserven.
Un succès prodigiós lo va manifestant:
dels habitants d'Ardea un esquadró volant,
revestit de valor, de venjança impacient,
sobre de los romans caigué improvisament;
i ja nostres legions, vençudes, subjectades,
al furor dels ardeans estaven entregades.
Col·latino, però, qui, ausent de la pelea,
s'atrobava emboscat no molt distant d'Ardea,
al veure de los seus l'estrango, la ruïna,
a assistir-los o amb ells a perdre-se camina;
a penes ha arribat, del susto recobrats,
a l'hèroe dels romans cinyeixen los soldats.
Ell los diu: «De la pàtria insignes defensors,
fins aquí no vençuts, sí sempre vencedors,
no vos intimideu, mirau que anau perdent
de més de dos-cents anys la glòria en un moment.
Seguiu-me, que en Roma, fael i vertader,
per Roma, per mon rei, jo moriré el primer:
mon cor estima més l'honor d'així morir
que als cruels inemics haver-me de rendir.»
Així diu i, a l'instant, un nou combat presenta:
el coratge passat dels ardeans s'ausenta;
la sort los va deixant i els vencedors, vençuts,
als peus de los romans se miren abatuts.
Mes un dels ardeans, oh déus, i què maldat!,
s'acosta a Col·latino amb pas dissimulat
i, a sa espasa fatal, furiós, posant la mà,
al nostro defensor per dar la mort està.
Col·latino lo veu i al mateix temps la vida,
abrasant en furor, arranca a l'homicida.
Però, ¿què és lo que mir? ¿Per què este nou horror
de vostra hermosa cara altera lo color?
¿Qual pena, qual turment llàgrimes tantes causa
com de los vostros ulls estan corrent sens pausa?

Parlau, explicau ja: ¿qual és vostro dolor?

LUCRÈCIA

Ah, senyor! Perdonau ma pena, ma tristor.
La memòria fatal de mon espòs ausent
mos ulls té plens de plors, mon cor ple de turment;
i vós mateix, senyor, amb lo que em referiu,
a sentiments majors m'estau donant motiu.
De son braç victoriós les proeses immortals,
tan pròsperes a Roma, a Ardea tan fatals,
qui l'alegria en mi deurien produir,
a mon cor afligit mil penes fan sofrir.
Sovint me desesper, sovint muir de dolor,
pensant de mon espòs que el distinguit valor,
d'Ardea contra si la ràbia ha concitat,
que desitja venjar el mal que li ha causat;
i temo que la sort, cansada de ses glòries,
matant-lo no finesca el curs de ses victòries.
Esta passada nit, despedaçat, sangrient,
a mon trist esperit, dormint, s'és fet present.
De mon amat espòs a esta horrorosa imatge,
decauen mos sentits, desmaia mon coratge.
Ell, qui veu de ma pena esser l'únic motiu,
amb apacible veu, així me parla i diu:
«Escolta, amada esposa, atenta a lo que et dic;
des del camp dels romans, a on expirant estic,
a Col·làcia he vingut per l'última vegada,
a dir-te que de mi no visques olvidada.
Amb esto jo estaré de ton amor content
i tu en mon cor viuràs, ma esposa, eternament.»
Oh cels! Quan l'he oït, què pena no he tingut!
El instant de ma mort pensava era vingut.
No obstant, prenint valor, mon cor li ha assegurat
que, tant com jo viuré, de mi serà adorat.
A penes lo que oïu breument, senyor, li he dit,
quan mon amat espòs, alegre, s'ha partit.
A l'instant, m'he desperta, absorta, sens conhort,
pensant si esto un avís és de sa prompta mort.
Oh sort fatal! Qui sap si, este mateix instant,
el meu amat espòs la vida està acabant.

Déus cruels! Si és veritat que esto succeca així,
la pena de sa mort serà la mort per mi.
Jo moriré, senyor, mil voltes, sí... Oh dolor!
Mon esperit decau... Mon cor no té vigor...
Mos ulls se van tancant... Ah, sostén-me, Junia!
Jo muir...

Aquí LUCRÈCIA se desmaia

COL·LATINO, corrent a ella

Oh mon amor! Oh dolça esposa mia!

TARQUINO

Ah, contra mi es declara, en fin, el cel irat!

COL·LATINO

Tornau en vós, senyora, el vostro espòs amat
viu e, interrompent la sua llarga ausència,
lliure de tot perill, està en vostra presència.

LUCRÈCIA

¿Què és lo que estic oint? ¿Què és lo que estic mirant?
¿Què nous objectes són los qui m'estan davant?
¿És este mon espòs? ¿És Brutus el qui mir?
¿O, a força de penar, a força de sofrir,
de mon flac esperit les imaginacions
enganyen los meus ulls amb vanes il·lusions?
Sí, ells són! Oh alegria! Oh rara novetat!
¿Mes, quin motiu, senyor, aquí vos ha emmenat?
Parlau!

COL·LATINO

Per explorar la vostra gran virtut,
el príncep, Brutus, jo, havem aquí vingut;
i la sort, favorable a este gloriós intent,
l'ha ja manifestada amb el succés present.
Veniu, doncs, a formar en repetits abraços
al nostro firme amor indissolubles llaços.
(Aquí s'abracen.)

Déus! I que som feliç des d'aquell temps que gos
la ditxa singular de dir-me vostro espòs!

LUCRÈCIA, a COL·LATINO

Jo la ditxosa som, jo la feliç, senyor:
vós me fareu eterna amb vostro gran valor.
Mes, príncep, perdonau ma pena, ma tendresa,
en favor d'un espòs, ella em serà permesa.

TARQUINO

Vostra felicitat, Lucrecia, Col·latino,
a l'imperi del món la prefereix Tarquino;
de los dos, des d'avui, la glòria és la major:
de vós per la virtut, de vós per el valor.
I, pues la nit, venint, la claredat desterra
i, antes que ella del tot haja cobert la terra,
vosaltres en el camp d'Ardea heu d'arribar,
del camí la fatiga entrem a reposar.

ESCENA 4

BRUTUS

BRUTUS, sol

Anau a descansar, romans sense virtut,
vosaltres qui adora la vostra esclavitud.
Viviu, viviu en pau amb vostros cruels tirans:
ells vos lo premiaran; ja lo veis bé, romans.
Brutus no lo podrà: en va l'imaginau!
¿Brutus descansarà, quan ell se veu esclau?
¿Quan mir, ple de dolor, la trista pàtria mia
de Tarquino i sos fills sofrir la tirania?
No, no! Morir, primer que suportar tal sort!
Vida sens llibertat no és vida, sí que és mort.
Morim, doncs! Mes detén, Brutus, el teu furor:
sens dubte, et guarda el cel per un instant millor.
El reine dels tirans no sempre durarà:

la força l'ha format, ella lo destruirà.
Mes conserva escondits tos nobles sentiments:
el temps vindrà breument en què els faràs patents.
El cel ja ha començat a demostrar la ira
que d'estes vils tirans la crueldat li inspira.
En diverses faccions ma pàtria es divideix;
tot comença a sentir el braç qui l'oprimeix.
Los mes nobles romans aguarden ocasió,
per fer patent al món la sua indignació;
de Roma el nom sagrat, fet vil a les nacions,
amb tantes crueldats, amb tantes traïcions,
tots dignes motius són per moure los romans
a demanar venjança, a treure los tirans.
Lucrecia en este instant ha dat un cop mortal
a la glòria, a l'honor d'aquest tirà fatal.
Ella el farà avorrir amb esta rara acció:
un tirà odiós no pot subsistir, no.
Espera, Brutus, pues, d'una millora sort
una vida més digna o una més noble mort.
Àrbitre de la tua, el cel no et va formar;
Roma solament lo és, ella la't va donar.
Si intentes, pues, morir, que la mort teua sia
el últim cop mortal que rep la tirania.

ACTE SEGON

ESCENA 1

SEXTO TARQUINO, MANLIUS

MANLIUS

Si m'és permès, senyor, lo que jo sent parlar,
de l'estat en què us veig no sé què he de pensar.
La vostra torbació, l'estranya pena vostra,
tot algun grave mal a los meus ulls demostra.
Obriu, pues, vostro pit: explicau-me el turment
qui vos fa tant penar, que vostro cor tant sent.
Parlau, senyor, parlau.

TARQUINO

D'un nou dolor forçat,
qui des d'alguns moments de mi s'ha apoderat,
aquí t'he fet venir i lo meu cor intenta
explicar-te el rigor del mal qui me turmenta.
Quan a este instant mateix sens esperit me sent,
ma llengua embarassada es nega a mon intent
i, obligant-me el rubor, Manlius, a retenir
dintre de mi escondit lo qui em fa tant sofrir,
a penes dir-te puc que el mal que mon cor té
és el més singular i és el pitjor també.

MANLIUS

Este refús en mi la pena està augmentant,
que vostra torbació, senyor, em va donant.
Ja imagin si algun déu, venjant-se dels romans,
los ha sacrificat a l'ira dels ardeans;
i que este succés, la trista novetat,
el dolor que sentiu, senyor, ha ocasionat.
Jo pens que los llatins, contra de Roma armats,
tenen vostros sentits confusos i torbats.
Del vostro pare ja la mort se'm fa present

com a digne motiu del vostre sentiment.
Parlau, digau: ¿qual és d'aquests vostre dolor?

TARQUINO

Ningun és de tots ells, però és aün pitjor.

MANLIUS

Amb lo que em deis, senyor, què pena no em donau!
¿Què mal és que sofriu? ¿Per què no l'explicau?
En nom de lo que vós teniu de més sagrat,
per Roma, per sos déus, qui al cetro us han cridat,
rompeu el nu fatal qui a vostra llengua lliga;
explicau-me qual és la pena qui us fatiga.
Feis-me part...

TARQUINO

Ja lo faç, Manlius, per més que mir
a lo que vol mon cor ma llengua resistir.
Desdixat! Infeliç! En este trist instant
l'ira me té furiós, l'amor m'està abrasant;
de contràries passions mon cor és combatut
i fins aquí no sap de qual serà vençut.

MANLIUS

¿I qual motiu en vós, senyor, los ha excitat?

TARQUINO

¿En Roma acàs no has vist, Manlius, lo que ha passat?
¿O has tret de la memòria, has posat ja en olvit
l'inesperat succés de la passada nit?
Nit cruel, nit fatal, nit plena de terror,
a on ma afronta he trobat, cercant el meu honor.
Representa't, Manlius, que estam ja per entrar
a Roma, a on des del camp el rei nos va enviar.
En este, pues, instant, un dubte raro i nou
suspesos nos té tots i el nostro cor commou:
¿nostres esposes són de qui, quan som ausents?
Quals sien, disputam la vida i sentiments.

Cada qual, com tu saps, Manlius, se gloriava⁴
[que] fael a son espòs amb pena i amb turment,
passava tot el temps que estava d'ella ausent.
De nostros dubtes, pues, per vèncer los recels,
aguardam que la nit desplèguia los seus vels.
Per les portes de Roma, inconeguts, entram
i el Palàcio Real [a] examinar anam.
Allí ma esposa, pues, del tot de mi olvidada,
a gusts intempestius estava abandonada
i amb mil divertiments, senyals de sa alegria,
esperava vingués, per descansar, el dia.
Pensa tu, per mon cor, si fonc un cop mortal
el contemplar mos ulls un espectacle tal.
Però, aunque pènsies més, Manlius, el meu dolor
[de] lo que pensaràs sempre serà major.
Déus tirans! ¿Per això ma vida haveu volgut?
Per què antes en el camp son curs no haveu romput?
A lo menos, allí, seria mort honrat,
i ara, sens glòria, visc indignament tractat!
Oh pena sens igual! Oh inaudit dolor!
Oh de ma dura sort no merescut rigor!
Quan en el camp estava, enmig de sos horrors,
exosat dels ardeans a l'ira, a los furors,
i amb alegria gran mirava ja venir
el temps en què per Roma havia de morir;
quan, en lo seu Real Palàcio retirada,
de ma funesta sort, ma esposa llastimada
havia d'esperar, de susto tremolant,
que de ma mort vingués la nova [a] cada instant;
¿qui podria pensar que alegre, divertida,
entregant-me a l'olvit pogués passar la vida,
i amb l'espectacle cruel d'aquesta acció indecent
la memòria insultàs de son espòs ausent?
Ah, i com ha pagat mon generós amor!
Ah, vil ingratitud! Perfídia la major!
No la puc suportar, ella mes forces venç.

MANLIUS

Ah, senyor! Mitigau los vostros sentiments!

4 Sic. Aquest vers no està aplegat al manuscrit.

Si el veure-se en sos mals dels altres compatit
és el major consol per al qui està afligit,
bé podeu temperar la pena que teniu:
mon cor també sofreix el mal que vós patiu.
I, si considerau, senyor, lo que ha passat,
sens dubte, vostra esposa és digna de pietat.
Lucrecia, és ver, ha fet...

TARQUINO

Oh déus! ¿Què és lo que has dit?
De ta boca aquest nom, Manlius, ¿com ha sortit?
Sí: ella amb sa virtut, igual a sa bellesa,
ha robat de mon cor l'afecte, la tendresa.
La sua discreció, la sua honestidat,
m'han deixat, a l'instant, atònit, admirat.
¿No has vist el seu dolor? ¿No has vist el seu turment?
¿Lo molt que ha sospirat per son espòs ausent?
De llàgrimes los rius que de sos ulls corrien
¿la tua atenció, Manlius, no detenien?
La gràcia singular amb què ella es llastimava
¿no et tenia sorprès? ¿Ton cor no castigava?
Sí: en aquell moment de pena, d'amargura,
tot, fins a la tristesa, en ella era hermosura.
I quan li he referit d'aquell ardeà l'acció,
¿no has tu conegut la sua torbació?
De sa cara el color, qui pàl·lido ha tornat,
¿el seu extrem horror no t'ha manifestat?
¿No has notat el desmai que li ha sobrevingut?
Ah, així d'una esposa es mostra la virtut!
Oh feliç! Oh ditxós mil voltes el mortal
que un dolç himèn ha unit amb una esposa tal!
Quant de la veritat el llum de mi distava!
Quant enmig dels errors mon esperit estava!
Però, després d'aquell inesperat succés,
¿qui d'un sexo tal podia esperar més?
Ja, pues que de Lucrecia he vist, he conegut
la bellesa especial, la singular virtut,
mon cor, qui a son favor es prevén, s'apassiona,
honraria amb son front de Roma la corona.
¿No t'apareix, Manlius que aquestes expressions

serien solament iguals a ses accions?
¿En este sentiment acàs som jo tot sol?
Parla'm, Manlius, parla'm, dóna'm aquest consol.

MANLIUS

De respecte i amor mon cor tot penetrat
envers vostra persona i vostra dignitat,
jo us parlaré, senyor, mes no és adulator...
Manlius al príncep seu no pot esser traïdor.
Sofriu, doncs, que, este instant, ma llengua llibrement
d'un pit imparcial vos diga el sentiment.
¿Com, pués, vós, senyor, que apròvia jo esperau
los extrems tan cruels a què reduït estau?
De mi no se dirà; que heu venut, senyor,
no sols la llibertat, però també l'honor.
Jo el furor avorresc, jo detest la passió,
qui un mateix temps vos torba el cor i la raó.
Jo no puc sens horror mirar en este instant
que un espòs a sa esposa estiga despreciant.
Aquest objecte cruel, present a mos sentits,
los deixa sens vigor, confusos, interdits.
I si esto no és bastant per donar terme a l'ira
que aquest ressentiment vos causa, vos inspira,
mirau los vostros fills, d'un dolç himèn los llaços,
a favor de sa mare estendre los seus braços.
¿I tindreu, príncep, vós, el cor tan obstinat
que sos turments, sos plors, no us mòguien a pietat?
Aquests objectes, pues, dignes del vostro amor,
de les vostres passions tempérien el ardor,
i no a les perfeccions de què Lucrecia gosa,
immoleu vostros fills i vostra amada esposa.
A favor d'aquests noms mudau de sentiment.

TARQUINO

Ah, Manlius! Esto és lo que mon cor més sent:
jo veig que olvidar ma fúria, ma passió,
lo dicta la prudència, afirma la raó;
però, ple de furor, abandonat a l'ira,
la venjança mon cor tan solament respira.
I la flama fatal, l'incendi que ha introduït

amb sa bellesa gran, Lucrecia, dins mon pit,
a tal extrem està i tan rendit me té
que a poder-la extinguir no sé si bastaré.
Però cessem, Manlius, que Brutus veig venir.

ESCENA 2

TARQUINO, MANLIUS, BRUTUS

BRUTUS

A Ardea, al camp, senyor, ja és hora de partir.
Brutus no pot sofrir una major tardança.
Vós sabeu lo que al rei importa l'aliança;
qual serà sa alegria, al veure que el Senat
als desigs de son rei, en fin, s'és conformat!

TARQUINO

Així és, Brutus; partiu, ja res no vos deté.
Mes, ¿què fa Col·latino? Ell deu partir també.
¿A on és? ¿Què l'entretén?

BRUTUS

En braços de l'amor
a un tendre i dolç repòs entrega el seu valor.
Allí, senyor, està: sorprès, absort, pasmat
i solament sensible a son objecte amat.
Lucrecia, compensant ses ànsies, ses tristeses,
igualmente correspon, gustosa, a ses fineses.
Son amor, el llarg temps que l'un sens l'altre viu,
tot a los seus transports presenta un just motiu.
Mes ells estan venint: la sua alegre cara
l'alegria del cor evidentment declara.

ESCENA 3

TARQUINO, MANLIUS, BRUTUS, COL·LATINO, LUCRÈCIA

COL·LATINO

És veritat, senyor: mon pit ja no pot més
de sa felicitat dissimular l'excés;
ella a fer-la patent ma voluntat obliga.
Mes, ¿què dic? Ningú em força a que escondida estiga.
Jo la puc demostrar a vostros ulls, senyor.
Ella no pot esser més justa, ni major.
Encara que jamai en dubte haja posat
les virtuts que en Lucrecia el cel ha col·locat,
la memorable acció que acaba de succeir
més i més me confirma en mon primer sentir.
Ara mon cor, senyor, se troba certament
satisfet de sa ditxa i ple del seu content.

TARQUINO

Col·latino, mon cor pren part a ta alegria.
Mes pensa que la nit ha desterrat el dia
i que demà a l'aurora heu d'assaltar Ardea.

COL·LATINO

Prompte estic per anar, senyor, a la pelea.
Vós sabeu que el repòs no gusta a mon valor
i que jo preferesc ma glòria a mon amor.
Des d'ara un nou ardor en lo meu cor s'aviva.

LUCRÈCIA

¿De mon amat espòs tan prest la sort me priva,
senyor?

TARQUINO, a LUCRÈCIA

No lo dubteu: ha de partir breument.
Mes, no obstant, tempereu la pena, el sentiment;
si us aparta la sort del vostro espòs insigne,
ella l'intenta fer del vostro amor més digne.

Promptament lo veureu venir, tot ple de glòria,
coronat de llors, seguit de la victòria.
Anau, pues, cavallers, anau a preparar
les armes, los cavalls, que a Ardea haveu d'anar.
Tu, Col·latino, al rei diràs que el sol demà,
antes que èntria a l'ocaso, a Veies em veurà.

ESCENA 4

COL·LATINO, LUCRÈCIA

LUCRÈCIA

Deteniu-vos, senyor, no aneu apressurant
de vostra despedida el dolorós instant.
¿Com vós, amat espòs, partiu tan promptament,
sens que us detenguen més ma pena, mon turment?
Ah! Si no desitjau que esta fatal partida
arrànquia de mon cor ma desdixada vida,
no us partigau tan prest de los meus ulls, senyor!
Amb vós m'és glòria tot, sens vós tot m'és dolor.
Jo vos am: pensau, pues, qual pena dec sofrir,
quan la sort vos obliga haver-vos de partir.
Per mi l'estar ausenta de vós, de mon amor,
és la pena més cruel, és el turment major.
A penes dels dolors que dia i nit passava
amb la vinguda vostra alegre respirava
i, deixant son rigor ma sort súbitament,
era alegria tot lo que antes fonc turment,
quan la nova fatal que en este instant he oït
ha torbat lo meu cor, sorprès mon esperit,
i en este sol moment més penes he tingut
que alegria i consol des de que haveu vingut.
Oh desgràcia! Oh rigor! Que us hageu d'apartar,
quan Lucrecia no sap sens son espòs estar!
Mes jo dubto, jo tem que aquesta despedida
la darrera, senyor, serà de vostra vida.
De l'assalt que heu de dar el tràgic pensament
a que lo témia així me dóna fonament;

i que lo crèguia fa ma sort en mi tan cruel,
que als desdixats, senyor, sempre és contrari el cel.
Acabau, pues, oh déus! Acabau ja ma vida!
A ella una prompta mort mereix ser preferida:
vivint, sempre seran los meus turments majors;
morint, hauran cessat ma pena i mos dolors.

COL·LATINO

Oh vida de mon cor! Oh esposa sempre amada!
No us vegem més mos ulls tan trista, tan torbada.
No vulgueu augmentar amb vostro sentiment
la pena que mon cor, a l'apartar-se, sent.
Ja em basta, a mi, el deixar tan dolça companyia,
perquè estiga privat de tota ma alegria,
sens que els turments cruels que en este instant patiu
a tristeses majors me dónien més motiu.
¿Acàs pensau que en mi ja està extinguit l'amor,
veent que per partir tenc ànimo i valor?
No lo cregueu així. Digau-me: ¿què dirien,
[què dirien] los déus, qui amb sentiment veurien
un romà descansar en braços de sa esposa,
quan son rei en el camp la sua vida exposa?
Vós mateixa, pensant amb esta vil acció,
tendríeu el cor ple de pena i confusió.
Deixau-me, pues, complir per ara amb mon honor:
ja seguiré altre temps les lleis de mon amor.
Però no imagineu, oh glòria de ma vida!,
que el vostro amat espòs vos deixa, vos olvida.
Jo us am, jo us amaré, res no em farà mudar;
el qui estima de cor jamai pot olvidar.
Adiós, pues, mon amor, no em puc més detenir:
tot està previngut, ja és hora de partir.
Mes no temeu que muira, estau sens inquietud:
los déus tindran pietat de vós, de la virtut.
Adiós, ma vida, adiós...

LUCRÈCIA

Partiu, pues, per Ardea,
anau a los combats, anau a la pelea.
Jo ja no vos detenc, però per cert teniu

que moriré també, si vós, senyor, moriu.
Vós víctima immortal sereu del vostre honor;
Lucrecia lo serà, però del seu amor.

ACTE TERCER

ESCENA 1

TARQUINO

TARQUINO, *sol*

¿Aün despreciaré la veu de mon amor,
quan tot me persuadeix, me parla a son favor?
Quan Col·latino a Ardea acaba de partir,
¿voldré jo aün dubtar? ¿Podré jo resistir?
¿Què més puc desitjar, si temps, lloc, ocasió,
protegeixen ma flama, adulen ma passió,
si en este instant he vist la que mon cor tant ama,
si al veure-la he sentit augmentar-se ma flama?
Sí, sí: cedim, en fin, a este violent ardor;
rendigam-nos a ell, ell sia el vencedor.
Ja res no detindrà la mia inclinació.
Tot calla, tot cedeix, quan parla ma passió.
Inútils dissuasions, apartau-vos d'aquí:
tot som de mon amor, ell és qui reina en mi.
Anem, pues, de Lucrecia a veure la bellesa;
mostram-li mon ardor, ma flama, ma tendresa:
sens dubte, a mon amor ella correspondrà.
¿Acàs a mos desigs qui resistesca hei ha?
Quan li faré patent lo gran de mes promeses,
l'himèn que li oferesc, mon trono, mes grandeses,
quan considerarà lo just de mon amor,
no el despreciarà, no el tractarà amb rigor.
Logrem, pues, l'ocasió, quan esta se presenta,
quan mon furiós ardor cada moment augmenta.
Però, Manlius!

ESCENA 2

TARQUINO, MANLIUS

MANLIUS

Senyor, ¿encara la virtut
no calma el vostre pit, no treu la incertitud?
¿Aün no han acabat les vostres torbacions?
¿No cessa ja el combat de [les] vostres passions?

TARQUINO

Sí, Manlius, sí: mon cor, en fin, ja ha decidit;
mon ardor m'ha vençut, ma flama m'ha rendit.

MANLIUS

¿Què és lo que deis, senyor? ¿Què és este raro excés?

TARQUINO

Ton príncep dissuadir, Manlius, no vulguis més.
Apiada't del rigor de sa amorosa flama;
deixa-li, sí, obtenir lo que son cor tant ama.
Si així lo vol ma sort, deixa'm així abrasar:
ton príncep lo demana, ell te lo pot manar.

MANLIUS

Cada paraula vostra a Manlius, senyor,
l'altera, lo commou, li causa un nou dolor.
Mes tal és vostre ardor que en este trist moment
los ulls de la raó vos cega enterament,
sens deixar-vos mirar l'abisme inevitable,
a on vos condueix sa fúria detestable.
Ella a este incendi nou en vostre cor excita
i el major impossible aplanar, facilita.
No lo cregueu jamai, no així lo imagineu,
no a esta passió vil, senyor, vos subjecteu.
Obriu los vostros ulls, pensau, considereu
què és lo que anau a fer, a què vos exposau:
del trono dels Tarquins vós, digne successor,

¿a l'amor vos rendiu, nacent per el valor?
Vós, que un feliç himèn uneix amb la princesa,
¿donareu vostre cor, senyor, a altra bellesa?
¿Pensau vós que Lucrecia accéptia el vostre amor?
Si així lo imaginau, deixau el vostre error:
ella serà insensible a vós, a esta passió,
ella despreciarà vostres fineses.

TARQUINO

No!

MANLIUS

¿Encara persistiu? ¿Encara continuau?
¿Encara, príncep, vós desenganyat no estau?
Ah, considerau que és un impossible, això!

TARQUINO

L'amor el vencerà.

MANLIUS

¿Qui lo assegura?

TARQUINO

Jo.
Bah! Manlius! Los humans me són més coneguts:
jo sé la falsedat de totes ses virtuts.
Feliç qui sa esperança en [elles] no exigeix:
un nada les eleva, un nada les destrueix.
El nom del príncep seu a penes oirà,
quan... Ah, tu lo veuràs, que prest se rendirà!
Tu veuràs si serà sensible a mes promeses
i si correspondrà, gustosa, a mes fineses.
Al veure a sos peus son príncep subjectat,
¿podrà per resisitir tenir bastant crueldat?

MANLIUS

Ni promeses, ni dons no [la] mouran, senyor;
sa constància és més gran, és sa virtut major.
Si l'haveu vista vós en este instant fatal,
plena de sentiment, de pena, en fin, mortal,
sospirar per la sort de son espòs ausent,
de l'ús de sos sentits privada totalment,
¿què més senyal voleu de son constant amor?
¿Se'n pot veure més clar? ¿Se'n pot trobar major?
¿Acàs en l'univers més gran constància hei ha?
¿Major fidelitat acàs se trobarà?
¿Què és, pues, lo que vos cega els ulls de la raó
i tan fàcil vos pinta esta fatal passió?

TARQUINO

Cessa ja d'impedir ton príncep, ton senyor;
ta llengua reprimeix, fe d'ella un ús millor.
¿Com al fill de son rei vols tu que no cedisca?
¿Que, quan tot obeieix, sols ella resistesca?
Sa virtut, sa firmesa ¿a tant podrà arribar?
No lo cregues, Manlius, no et deixes enganyar.
Sí, jo te lo confés, insigne és sa virtut:
ella admira mon cor, ella m'ha convençut.
Però, ¿què no faran d'un príncep les fineses,
les mies persuasions, les mies grans promeses?
Si elles de los déus desarmen el furor,
¿no podran en Lucrecia introduir l'amor?
I, si esto aün no venç la sua oposició,
no, no resistirà son cor a l'ambició:
el pensar que algun dia al trono es pot assentar
vencerà son rigor, son cor m'ha de donar.

MANLIUS

¿Què nous enigmes són los que jo sent, senyor?
¿Jamai acabarà la nit de mon error?
Mon esperit confús dignau-vos il·lustrar:
veja la veritat a los meus ulls brillar.

TARQUINO

Coneix, pues, el secret que es troba dins mon pit:
des del funest succés de la passada nit,
en el meu esperit sa trista idea habita;
ella commou mon pit, ella viument l'excita
a rompre un himèn que li és estat fatal
i Lucrecia assentar amb mi en el trono real.
Però, ella va venint: fuig, Manlius, d'aquí.

MANLIUS, SE'N VA DIENT

No permeteu, grans déus, que lo executia així.

ESCENA 3

TARQUINO, LUCRÈCIA

TARQUINO

¿Com sempre per plorar los vostros ulls estan?
¿Les llàgrimes, senyora, en vós no cessaran?
Mitigau el turment, dau tregües al dolor,
pues vos ha fet el cel per [a] un destí millor.

LUCRÈCIA

¿I què altra cosa més pot fer una afligida,
sinó passar plorant sa desgraciada vida?
Elles calmen ma pena, aplaquen mon turment;
mon cor, senyor, no pot consolar-se altrament.
Mon adorat espòs acaba de partir:
pensau, pues, com jo estic, quals penes dec sofrir.
La sort en mi demostra el seu cruel rigor;
ella me fa alegrar per dar-me més dolor.
A penes, al gosar a mon espòs present,
haviem mos dolors cessat súbitament,
a penes començava, alegre, a respirar,
quan ja me priva d'[ell], quan ja lo fa apartar,
quan torna a submergir-me en los passats dolors,
qui sempre són més cruels, qui sempre són pitjors.

TARQUINO

Este vostro turment, esta vostra aflicció,
mourien el meu cor a pena, a compassió,
sí, cansada la sort de veure-vos penar,
no vos volgués, en fin, senyora, aconsolar.

LUCRÈCIA

Vostro discurs sorpresa, atònita, me té.
Jo vos lo jur, senyor, altre motiu no sé,
sinó el veure present a mon espòs amat,
perquè los meus sospirs haguessen acabat.
Esto pot fer cessar la trista vida mia;
esto sol en mon cor pot moure l'alegria.

TARQUINO

Ja vos faç, doncs, patent lo que ha de fer mudar
en un content etern el vostro sospirar.
¿Què més digne motiu, senyora, què més glòria,
major consolació, més singular victòria,
que veure que es rendeix, es postra davant vós
un príncep que los cels han fet per amar-vos?

LUCRÈCIA

Oh déus! ¿Què és lo que deis?

TARQUINO

Que jo vos am, senyora,
que vós solament sou la que mon cor adora.
Vós veis el príncep vostro a vostros peus rendit.
Sa passió, son amor, a tant l'han reduït!
Admeteu son ardor, Lucrècia, no irriteu
un cor qui per amar tan humiliat es veu.

LUCRÈCIA

A penes he comprès lo que m'haveu parlat,
quan de mon esperit l'horror s'ha apoderat.
Sí, príncep, sí: jamai podria jo pensar
que la vostra passió vos pogués tant cegar.

Mes, pues, en esta nit, senyor, vós me feis veure
lo que si no lo ves, jo no voldria creure,
per extinguir l'ardor, l'incendi que en vós neix,
Lucrècia contra vós recorre a vós mateix.
Dignau-vos, pues, mirar al llum de la raó
el reprehensible extrem de vostra pretensió.
¿Com vós voleu, senyor, que, a mon espòs traïdora,
jo vos cedisca un cor que ell solament adora,
que, sens més reparar l'excés de ma maldat,
jo li rómpia la fe, la fe que li he jurat?
¿El seu constant amor així jo pagaria?
Al qui m'estima tant, ¿traïdora jo seria?
No, mon espòs no pot esser tractat així:
major fidelitat deu esperar de mi.
I vós, què pena! Vós ¿voldreu també trair
el vínculo sagrat qui amb Júlia vos va unir?
¿Què diran de vós Roma i los déus del cel
si amb lo que haveu d'amar fósseu, així, cruel,
sí, olvidat de lo que deveu a la princesa,
violàsseu la lealtat que vós li haveu promesa?
Excusau, perdonau, senyor, ma llibertat,
mes respectau la veu de ma fidelitat.
La passió que em mostrau, l'amor que me teniu
l'impedeixen les lleis, l'himèn lo contradíu.

TARQUINO

Si l'himèn, si les lleis, si tot me resisteix,
jo tenc per mi mon cor, qui amar me persuadeix.
Ell aprova ma flama i vós deveu pensar
que les lleis, que l'himèn, tot lo farà callar.
Coneixeu, escoltau, senyora, mos intents:
jo no us vull fer trair los vostros juraments.
El vostre príncep vol que li correspongueu,
que vos abaixeu no, no que vos deshonreu.
Ell vol que tempereu sa flama, son ardor,
amb un modo més digne, amb un motiu millor:
que, els vínculos rompent qui tant als dos separen,
faceu feliç un cor que els déus per vós criaren
i que un trono ocupeu que el cel ha previngut
a la major bellesa, a la major virtut.

Si contra ma passió lo veis tot reunir,
impossibles majors l'amor pot conseguir.
No vos impediran l'himèn les nostres lleis:
les lleis no lo són més, quan van contra dels reis.
¿Què? ¿Vos admirau? ¿Vós estranyau, senyora,
les promeses, los dons d'un cor qui vos adora?

LUCRÈCIA

Jo lo confés, senyor: me causa admiració;
jo estrany, no lo dubteu, vostra resolució.
Vós voleu que, rompent un nu que el cel formà,
vos fàcia mon espòs, vos donia jo la mà
i que, ja igual a vós, Lucrecia puga així
al trono dels Tarquins obrir-se un nou camí.
Tot esto jo lo estrany, tot esto jo lo admir,
tot l'horror en mon cor serveix a difundir.
¿El ceptro serà el preu de ma infidelitat?
Ah, senyor! Ell no és fet per tal indignitat.
Lluny de mi los honors, la glòria, la grandesa,
si lo he d'adquirir amb una tal vilesa.
Així és: de mon espòs separar-me podreu,
mes que jo justament lo deixia no fareu.
Ell m'adora e igualment és adorat de mi:
un vertader amor no pot cessar així.
Tal és vostro poder que pot mudar les lleis,
però fer just l'injust no està en la mà dels reis.
No em podreu dispensar de ser fael...

TARQUINO

Cessau!
¿Així me resistiu? ¿Així me despreciau?
Ingrata a mes bondats, ingrata a mon amor,
¿al fill del vostro rei tractau amb tal rigor?
¿Preferiu Col·latino aün a ma passió?

LUCRÈCIA

Jo us preferesc, senyor, és la mia obligació
i us vener com a fill del rei que el cel m'ha dat,
però jo vener més la mia lealtat.
Este és el sentiment que em dicta mon honor.

TARQUINO

Obeir al príncep vostre és sentiment millor.

LUCRÈCIA

Manant-me lo que és just, som prompta en obeir.

TARQUINO

Si lo és o no lo és, no us toca el decidir.
No m'irriteu ja més amb estes expressions.
No exciteu un nou foc, Lucrecia, en mes passions.
Jo us deix a decidir, i antes que resolgueu,
pensau lo que guanyau, mirau lo que perdeu.
Disposau, elegiu: en vostres mans està
tenir en mi un espòs, tenir en mi un tirà.

ESCENA 4

LUCRÈCIA

LUCRÈCIA, *sola*

Ell m'ha deixada, oh cels! Ell s'ha partit d'aquí.
A penes jo respir, a penes som en mi.
¿Qual esposa posada haurà jamai la sort
en un pas tan cruel, tan horrorós, tan [fort]?
¿No em bastava l'estar amb mon espòs ausent?
¿No em bastava el sofrir tan excessiu turment?
¿Aün penes majors la sort me destinava?
¿Per este instant fatal aün me reservava?
Mes, no obstant, fins aquí el cor no m'abandona.
La causa que defens un nou valor me dóna.
[I] si per un motiu tan digne he de sofrir,
les penes, los turments no tàrdien en venir.
Augméntien los dolors, que jo los sofriré.
Vénga la mort aün: gustosa moriré,
antes que violar la fe que jo he promesa,
antes que denegrir ma fama amb tal vilesa.
[Me] deixa a decidir: ¿acàs voldrà ignorar

lo que una esposa fael podrà determinar?
Si creu que, contemplant la sua indignació,
sens dubte, altra serà ma determinació,
s'enganya: jo pendré la part de la virtut.
Es veurà, no lo dúbtia, el seu furor vençut.
L'imperi de mon cor el cel me va donar:
ell lo podrà oprimir, mes no el podrà forçar.
Jo li resistiré.

ESCENA 5

LUCRÈCIA, JUNIA

JUNIA

¿Qual és el nou motiu
quí vos causa l'horror, la pena que teniu?
¿Què cosa vos la dóna?

LUCRÈCIA

El príncep l'ha causat.

JUNIA

En este instant l'he vist sortir desesperat.

LUCRÈCIA

El cruel!

JUNIA

Vostro discurs, oh, quant me fa sofrir!
Parlau! ¿Què ha fet?

LUCRÈCIA

No sé si te lo sabré dir.
Ell vol que, renunciant a mon espòs amat...
Que amb ell... No, jo no puc contar-te tal maldat!

Anem, Junia, anem. En este instant fatal
un sol remei encontro a mon dolor mortal;
anem, a mon espòs ma pena vull escriure...
Feis-lo venir, grans déus! Si no, jo no puc viure.

ACTE QUART

ESCENA 1

LUCRÈCIA, JUNIA

JUNIA

Vós deveu mitigar el vostre sentiment.
La sort afavoreix, senyora, el vostre intent.
En vista de l'esclau que al camp heu fet passar,
el vostre amat espòs ja no pot molt tardar.

LUCRÈCIA

¿Què te diré, Junia? Un cor qui és desgraciat
no pensa fàcilment domar l'adversitat.
La sort, qui em persegueix, sens fer jamai mudança,
a penes ha deixat en mi alguna esperança.

JUNIA

No desconfieu, per tant, que us sia favorable:
sa fúria cessarà, senyora, ella és mudable.
Quan menos lo pensam, termina el seu rigor
i alegra el nostro cor, si li causà dolor.
Ell, és ver, son furor en vós ha demostrat,
ell vos ha posada en un terrible estat;
mes aün vostre honor, aün vostra virtut
il·lesa se conserva, afronta no ha rebut.
Del príncep irritat les ires i amenaces,
de son furiós amor abominables traces,
fins aquí vanes són: vós res haveu sofrit.

LUCRÈCIA

No vulgues a mon cor dar un consol fingit.
Mentres que mon espòs mos ulls no miraran,
les penes, los temors en mi no acabaran.
Ma única esperança es troba en Col·latino:

ell sol pot fer cessar la fúria de Tarquino.
Vés, Junia: veuràs si, en fin, la sort propícia
de que ja està venint nos donarà notícia;
i, si vols a mon cor, Junia, dar repòs,
quan véngues, acompanya a mon amat espòs.

ESCENA 2

LUCRÈCIA

LUCRÈCIA, sola

Apressurau, grans déus!, precipitau sos passos,
veja a mon dolç espòs, en fin, a los meus braços.
Compatiu-vos de mi, pues veis que amb sa tardança
decau mon esperit, desmaia ma esperança.
Vosaltres no ignorau qual mon espant seria,
si el príncep intentàs... si ell, antes que vingués...
Ah, feis-lo prest venir! No se detenga més!
Però quissà tempera el príncep son furor,
quissà, sí, ja ha cessat el seu violent amor.
Vanes consolacions! Tarquino qui és no ignor.
Jo sé de què és capaç la fúria de son cor.
Roma de sa crueldat [té] evidents senyals,
baix de sa tirania ella ha sofert mil mals.
Mes ell ve: protegiu, grans déus!, qui vos implora,
defensau la virtut...

ESCENA 3

TARQUINO, LUCRÈCIA

TARQUINO

En fin, aquesta és l'hora
a on deveu decidir, deveu determinar
si vós voleu morir, si vós voleu reinar.
Vós mateixa elegiu, senyora, vostra sort:

en vós està la vida, en vós està la mort.
Pensau lo que pot fer d'un príncep el furor;
mirau lo que pot dar d'un príncep el amor.
Tot s'atropa en mon cor, tot s'encontra en mi,
tot a los vostros ulls lo he de mostrar aquí.
Vostra resolució decidirà de tot:
ma fúria, ma bondat, tot dependeix d'un mot.
Jo confés que us ador, no [me] vulgheu forçar
a injuriar, a afligir lo que jo vull amar.
Ah, teniu compassió, senyora, en fin, de vós!
Vós me veis subjectat, rendit per amar-vos.
Mirau que a vostros peus se prostra, s'abandona
un front que ha d'adornar de Roma la corona.
Jo vull, si a mos desigs conformar-vos sabeu,
que reineu sobre Roma i sobre mi reineu:
tal és de mes bondats, de mon amor l'excés
i aün seria més gran, si pogués ser-lo més.
Però este mateix cor, que un tendre amor inspira,
este, qui la dolçura i la bondat respira,
no sempre se rendeix, es venç per el amor:
ell sap exercitar les armes del rigor;
ell coneix igualment les fúries, les fiereses,
i sovint recompensa amb ires ses fineses.
Si és gran el meu ardor, lo és mon furor també;
igual poder en mi lo un que l'altre té.
Temeu-lo, no volgheu fer-lo irritar, senyora;
temeu-lo, així us lo diu un cor qui vos adora.
Si esta fatal passió dintre mon pit domina,
tremolau, no espereu sinó vostra ruïna.

LUCRÈCIA

Jo lo veig, doncs, senyor: m'enganya ma esperança.
Jo lo veig clarament: el vostro amor no es cansa.
Vós voleu prosseguir, senyor, en adorar
un cor qui vos venera i que no us pot amar.
Vós voleu obligar Lucrecia a decidir,
vós posau en ses mans el viure o el morir.
¿Qual era mon engany? ¿Qual era mon error?
Jo imaginava ja cessat el vostro amor;
jo creia que, a la fi, la veu de la raó

havia desterrat de vós esta passió.
Quan, plena de dolor, la mir en este instant
del vostre cor vençut anar-se apoderant,
los excessos majors executar en vós
i, en un mot, en estat, senyor, de perdre-vos,
mon cor, és veritat, se mou a compassió.
Quan jo vos consider en tal situació,
el infeliç estat a què vos veig reduït
no pot sinó afligir, torbar mon esperit.
Però, no lo dubteu: Lucrecia us compateix,
mes a vostros desigs ella no se rendeix.
Compartir-se de vós, senyor, és pietat;
fer lo que vós voleu seria una maldat.
Així davant los déus jo no seré culpable:
si lo un és molt just, lo altre és condemnable.
Jo veig que lo que dic per vós és una injúria,
que ella del vostre cor excitarà la fúria,
que ella vos farà ser tot ira, tot rigor,
mes jo, príncep, així complesc amb mon honor.
Ni los vostros furors, ni vostra indignació
no, no me detindran de fer ma obligació.
Siau amb mi furiós, siau amb mi cruel:
sempre seré constant, sempre seré fael.

TARQUINO

Ja haveu, doncs, decidit, ja haveu determinat
que deixau mon amor, que preniu ma crueldat.
Vós coneixereu, pues, lo que deveu sofrir.
Jo no sé mon furor com puc ja detenir.
Vós sabreu si per vós hauria estat millor
preferir mes bondats a ma ira, a mon rigor.
Vós sentireu breument qual sia ma venjança.
No tingau, no, ja més en ma bondat confiança;
no cregueu, no, que un cor que haveu tant irritat
sia amb sospirs vençut, amb plors sia aplacat.
Tot ha mudat en mi: Tarquino no us coneix.
Ell, és ver, vos ha amat, mes ja vos avorreix.
Jo no tenc ja per vós un cor ple de tendresa:
la plaça de l'amor, l'ocupa la fieresa.
Vós m'haveu despreciat i per aquesta injúria
no és bastant mon rigor, no és suficient ma fúria.

LUCRÈCIA

Si, pues, ja no té lloc per mi vostra bondat;
si ja estau al rigor, a la ira, abandonat;
si volen renovar vostres tiranes mans
lo que des de llarg temps han fet amb los romans,
no tardeu, no, cruel: vós me teniu aquí.
Mostrau ja la fieresa, exercitau en mi
l'imperi que vos dóna una tirana sort.

TARQUINO

¿Què és lo que demanau? ¿Què voleu vós?

LUCRÈCIA

La mort.
Dau-me la mort més cruel, dau-me la mort pitjor:
ella em serà feliç, essent per mon honor.
¿Què esperau? ¿Què aguardau? Este és mon pit, feriu!

TARQUINO

Antes deveu deixar l'error en què viviu.
Ingrata! Contemplau l'excés de mon furor:
judicau, coneixeu si iguala a mon amor.
Jo vos daré la mort: sí, sí que morireu!
Però, perdent la vida, aün l'honor perdreu.
Amb una sola mort mon cor no s'acontenta:
una mort més cruel dar-vos Tarquino intenta.
Vós creis que morireu per defensar vostra honra,
mes ella causarà vostra major deshonra.
Morint, maculareu, Lucrecia, vostra glòria:
l'horror de los humans serà vostra memòria.
En vostros braços, mort, jo posaré un esclau;
ma veu publicarà que amb ell... ¿Vós tremolau?
¿Què? ¿Plena de rubor, la vostra cara està?
¿Torbat, el vostre cor?

LUCRÈCIA

Horror del nom romà!
¿Així voleu triomfar de mi, de mon honor?

¿Un crime vos serveix per fer-ne un de major?
¿Voleu rendir mon cor i l'injuriau més?
¿A tant és arribat, cruel, el vostre excés?

TARQUINO

Ah, coneixeu així quals sien mos furors!
Vejau si en l'univers se'n trobaran majors!
Mirau lo que per vós està determinat:
considerau, ingrata, el vostre horrible estat.
La torbació en què us mir, la vostra confusió,
ja comença a venjar ma flama, ma passió.

LUCRÈCIA

Ah, cruel!

TARQUINO

Si jo lo som, la culpa teniu vós.
Vós haveu obligat mon cor a ser furiós.
Si som amb vós tirà, vós sou qui lo heu volgut.

LUCRÈCIA

A què infelicitat me redueix la virtut!
¿Qui? ¿Jo m'he de rendir? ¿Jo consentir a tal?
Però, grans déus!, ¿què fer en este instant fatal?
Guiau mon esperit, fortificau mon cor:
de l'estat en què em veig com puc sortir ignor.

ESCENA 4

TARQUINO

TARQUINO, DESPUÉS D'ALGUNA PAUSA

¿Com? Ella s'ha partit! ¿Com? Ella m'ha deixat!
¿Així burla ma fúria, així ma crueldat?
Ella a ma passió no cessa d'insultar.
¿I jo la deix partit? ¿I jo no em ser venjar?

Als crímens que ella ha fet un nou crime anyadeix.
¿I Tarquino lo veu? ¿Tarquino lo sofreix?
¿A on mes ires són? ¿A on, el meu furor?
¿Acàs aün en mi no està extinguit l'amor?
¿Acàs serà algun déu, qui el braç m'ha detingut?
¿Serà veneració, qui em roba la virtut?
¿Què és lo qui m'ha impedit? ¿Què és lo que en mi ha passat?
¿Per esta ingrata encara hei pot haver pietat?
No, jo vaig, jo partesc a venjar-me de tot!

ESCENA 5

TARQUINO, MANLIUS

MANLIUS

Ah, senyor! Escoltau, oïu-me només un mot.
Mon amor, ma lealtat, me fan aquí venir.
Jo vos am, vos vener, jo no vos puc trair.
¿Què haveu fet? ¿Què ha succeït? ¿Què és esto que ha passat?
Este palàcio està sorprès, alborotat.
Tot és espant en ell, tot pena, tot horror.
Jo vénc a vostros peus a contar-vos, senyor...
Jo he vist, jo he descobert...

TARQUINO

Acaba de parlar!
Ton príncep i senyor acaba d'agraviar!
¿Com encara a mos ulls te mostres, te presentes?
¿El furor de mon cor irritar més intentes?
¿Així mes ordres romps? ¿No saps lo que he manat?

MANLIUS

Ah, senyor! Escoltau, teniu de vós pietat;
oïu-me...

TARQUINO, *posant mà a l'espasa*

No. Jo no puc ja detenir-me més.

MANLIUS, *ajonellant-se*

Escoltau-me, senyor, i matau-me després.
Mirau que Manlius és qui a vostros peus se prostra.
Sossegau, aquietau l'estranya fúria vostra:
[ella] vos va perdent; tota Col·làcia ja
vos té per un cruel, vos tracta de tirà.
Aquí, contra de vós, tot se commou, tot crida.
Ah, príncep! En perill està la vostra vida.
Lucrecia un dels esclaus al camp ha fet partir
i Col·latino amb ell deu, a l'instant, venir.
Ella l'haurà instruït, sens dubte... Què terror!
Ah, rendiu-vos en fin, entrau en vós, senyor!

TARQUINO

¿Què? ¿Lucrecia un esclau al camp ha fet passar?
Alça't! A lo que dius ¿podré jo fe donar?
¿M'enganyaràs acàs?

MANLIUS

Ah, confiau [en] mi!
No lo dubteu ja més, senyor: esto és així.
En mi vos va parlant la mia lealtat:
Ella no vos pot dir sinó la veritat.
Dau-li crèdit, senyor, i, en fin, sossegant-vos,
dessipau, extinguiu l'ardor que reina en vós.
Que esta fatal passió, qui tant vos ha seduït,
no vos fatíguia el cor, no us túrbia l'esperit.
I si no estau, senyor, encara convençut;
si vós sou insensible aün a la virtut;
si no vos ha mogut ma pena, ma tristesa,
lo molt que esta passió convé a vostra grandesa,
contemplau, reflectiu l'estat en què us trobau:
mirau que vos perdeu, si així perseverau.

TARQUINO

¿Com? ¿Ella, doncs, traeix son príncep, son senyor?
¿La virtut a son cor lo farà ser traïdor?
¿Ella es vol defensar i traïr-me sol·licita?
No, la virtut jamai d'un crime necessita.

MANLIUS

¿Què és esta torbació que en vós estic mirant?
¿Què és este nou horror? ¿Què és este nou espant?
Vostra passió, senyor, en este instant terrible
fora de vós vos treu, a tot vos fa insensible.
En nom, pues, de los déus a Veies partiguem,
deixem un lloc fatal, un lloc funest deixem.
Rompeu, rompeu el llaç que tant vos impedeix;
aprofitem un temps del qual tot dependeix.
La pau del vostro cor, l'honor, la vostra vida,
tot demana, tot vol, senyor, esta partida.

TARQUINO, A MANLIUS

Ah, fingim un instant. En fin, jo vull cedir:
dins una hora, Manlius, d'aquí jo vull partir.
Vés, que tot a l'instant estiga preparat.

MANLIUS, ANANT-SE'N

¿Què no deuré jo, déus!, a vostra gran bondat?

ESCENA 6

TARQUINO

TARQUINO, *sol*

¿Qui? ¿Jo partir d'aquí? No és tal el meu intent.
El esperit lo estranya, el cor no lo consent.
¿Així, sens castigar, jo posaré en olvit
que som despreciat, que som d'ella traït?
No, tantes vils accions jo no puc més sofrir;
no, jo ja no puc, no, mes ires detenir.
¿Jo partir sens venjar, sens satisfer mon cor?
I sa infidelitat, sa ingratitud no ignor.
Mon cor despreciat el meu furor excita;
ma vida, perillant, venjança sol·licita.
Jo vull exercitar amb ella ma crueldat:
Tarquino impunement no pot ser irritat.

No esperem, no aguardem que Col·latino vénga,
que una contrària sort mon just rigor detenga.
Ella rebrà la mort de mans de mon furor.
Mes, no! Jo li vull dar aün càstig major.
La virtut contra mi son cor ha commogut:
jo castigaré, pues, en ella la virtut.
Si a la vida l'honor no dubta preferir,
la vida ha de guardar, l'honor no ha de tenir.
Anem i, sens trobar qui m'impedescja,
l'afronta de l'amor la força venjarà.
A lo menos, així, vengem el meu dolor,
satsifeim igualment ma fúria, mon amor.

ACTE QUINT

ESCENA 1

LUCRÈCIA

LUCRÈCIA, *sola*

Jo no sé com respir, no sé com tenc valor
per suportar la vida en este temps d'horror;
per pensar que no tenc, per veure que he perdut
lo que més ha estimat mon cor, que és la virtut.
Ja pot cessar la sort de perseguir-me més:
ella m'ha fet [patir] de son rigor l'excés.
¿Com me farà penar? ¿Com me podrà afligir?
¿Hei ha més que passar? ¿Hei ha més que sofrir?
¿Podrà ser ma desdixxa acàs aün major?
Quan me veig sens espòs, quan m'han robat l'honor,
¿podré de majors mals mirar-me rodeada,
veure'm més oprimida, esser més desgraciada?
Jo, és ver, aün no he arribada a l'hora de ma mort.
Però, ¿què més morir que viure d'esta sort,
quan tot me lo han robat, quan tot lo tenc perdut:
ma fama, mon honor, ma glòria, ma virtut?
Un tirà en un moment causa tots estos danys,
un traïdor destrueix la glòria de tants anys.
Déus, qui de lo alt del cel ma confusió mirau,
si estimau la virtut, ¿per què l'abandonau?
¿Vosaltres l'exposau a la ira dels tirans
i desitjau que sia amada dels humans?
La virtut, als mortals los fa esser desdixxats
¿i voleu que del món s'extírprien les maldats?
Lucrecia la virtut ha sempre venerada
i ella per la virtut se mira deshonrada.
Ell, és ver, a este crime, encara que oprimit,
no ha consentit mon cor, no ha tingut part mon pit.
De ma afronta el tirà no té ninguna glòria:
a la força, al furor, deu tota sa victòria.
Mes, ¿per esto serà ma confusió menor?

¿Conservaré jo més ma fama, mon honor?
No: los humans, esclaus de vanes opinions,
lo fan tot dependir de ses prevencions.
Ah, que difícilment l'horror és adquirit!
Ah, i que fàcilment l'honor és destruït!
Sens infinits sudors, lograr-lo no podem
i, sens la menor culpa, a voltes lo perdem.
Però, ¿qui serà, [déus], la que se va acostant?

ESCENA 2

LUCRÈCIA, JUNIA

LUCRÈCIA

Ah, Junia! Parla'm, acàbia el teu espant.
¿Qual és [el teu] intent? ¿Què és lo que determina
el tirà que la sort ha fet per ma ruïna?
¿Véns a contar-me acàs que, continuant sa fúria,
a Lucrecia prepara alguna nova injúria?
No te detengues més.

JUNIA

Calmau vostro esperit:
en este instant, senyora, a Veies és partit.

LUCRÈCIA

¿Ell, el tirà? ¿I los déus encara no han venjat
amb una prompta mort l'excés de sa maldat?
Mes ells no tardaran: parteix, parteix, cruel!
Als prínceps igualment sap castigar el cel!
Tot indica, traïdor, la vostra perdició:
ja es cansa de sofrir la nostra nació.
Jo lo veig ja venir el dia en què els romans
trauran indignament de Roma sos tirans.
La vostra destrucció, la mort de tots los teus
serà el premi degut que us donaran los déus.
I tu, afronta de Roma, i tu, tirà pervers,

el major, el més cruel que heï haja en l'univers,
tu, qui m'has reduïda a este horrorós estat,
causa de ma desdítixa i ma infelicitat,
vulguen los cels, oint la veu de mon dolor,
castigar ta crueldat, amb crueldat major.
Que, proscrit de ta pàtria, errant en los deserts,
avorrit, despreciat de tot el univers,
rodeat de mil perills i, en fin, desesperat,
en el fondo del mar te veges sepultat.
Però, ¿què és mon intent? La pena de mon cor
a tal estat me té que lo que dic ignor.
¿De què me servirà, grans déus!, el ser venjada,
si sempre he de quedar sens glòria, deshonrada?
Jo així no borraré l'afrenta que he rebut,
pues no es pot recobrar l'honor qui està perdut.
Mes, no obstant, si tingués en la desgràcia mia
de mon amat espòs la dolça companyia;
si, piadós, el cel, apressurant sos passos,
antes de jo morir, lo vés en los meus braços,
a lo menos, així, jo m'aconsolaria,
a lo menos, així, contenta moriria.
Però la sort cruel, qui tant me persegueix,
esta felicitat aün no em concedeix.
¿Què em queda, doncs, a fer en esta trista sort,
sinó acabar ma vida amb una prompta mort?

JUNIA

Ah, vos m'horroritzau! ¿Qual és el vostro intent?

LUCRÈCIA

Concluir, terminar ma vida promptament.

JUNIA

¿Vós desitjau la mort? ¿En què sou vós culpada?

LUCRÈCIA

Junia, per morir basta ser desdítxada.

JUNIA

¿Què lograreu així? ¿Què vos darà la mort?

LUCRÈCIA

Morint, acabarà ma desdixada sort.

JUNIA

Muira el tirà cruel, acàbia sa memòria.

LUCRÈCIA

Ah, muira la qui viu sense virtut ni glòria!

JUNIA

Consolau vostra pena: el vostre espòs ausent
dins un instant, senyora, el mirareu present.

LUCRÈCIA

No, no lo cregues tu que tan ditxosa sia.
Però, ¿què és lo que veig?

ESCENA 3

COL·LATINO, BRUTUS, LUCRÈCIA, JUNIA, acompanyament de cavallers

COL·LATINO

Amada esposa mia!

LUCRÈCIA, veent COL·LATINO

Ah, Junia! Jo muir!

JUNIA

Oh moment ple d'horror!

COL·LATINO

Vós me teniu aquí: deixau vostre dolor.
L'assalt s'ha dilatat i m'ha deixat venir
a sobre de vos què és lo que us fa tant sofrir.
Abraçau vostre espòs, veniu a los seus braços.

LUCRÈCIA

No, no: jo ja no som digna de tos braços.

COL·LATINO

¿Vós sospirau, tenint el vostre espòs present?
¿Vós plorau i me veis?

LUCRÈCIA

El temps és diferent.
Tot ha mudat per mi: la vostra companyia,
que feia mon consol, ja fa la pena mia.

COL·LATINO

Cada paraula vostra em dóna un nou dolor:
¿qual és vostra aflicció, ma esposa?

LUCRÈCIA

La major.

COL·LATINO

¿La major? Déus eterns! Vós me teniu sorprès.
Acabau ja, parlau, digau-me ella qual és.

LUCRÈCIA

Ah! Vós voleu, senyor, que vostra esposa diga...

COL·LATINO

Jo vull que m'expliqueu la pena que us fatiga.

LUCRÈCIA

Si veis el meu rubor, qui vos lo diu tan clar,
¿a què fi voleu vós mes penes augmentar?
¿Aün lo he d'explicar? ¿Aün lo tenc de dir?
¿No em basta el meu penar? ¿No em basta el meu sofrir?

COL·LATINO

Ah, que em causa turment la vostra detenció!

LUCRÈCIA

Si jo lo dic, serà major vostra aflicció.

COL·LATINO

No vos detengau més, aconsolau-me així.

LUCRÈCIA

No espereu sinó pena i confusió de mi.

COL·LATINO

Gustós la sofriré, si la sofresc per vós.
Cessau ja, ¿què esperau? Parlau, explicau-vos,
ma esposa.

LUCRÈCIA

En esta nit...

COL·LATINO

Grans déus!

LUCRÈCIA

Aquell traïdor
ha violat ton llit i m'ha robat l'honor.

COL·LATINO

¿Qui? ¿Tarquino?

BRUTUS

Ah, romans!

COL·LATINO

¿Esto és possible?

LUCRÈCIA

Sí.

La major vilesa ha executat en mi.

COL·LATINO

Oh cels!

LUCRÈCIA

Sí, mon espòs: este tirà fatal
ha deshonrat ta esposa i causa tot son mal.

UN CAVALLER

Inaudita crueldat!

ALTRE CAVALLER

Indigna i vil acció!

BRUTUS

Romans, el tirà és nat per nostra perdició!

LUCRÈCIA

A penes de mos ulls t'havies apartat;
a penes m'atrobava en tan terrible estat,
quan Tarquino, augmentant ma pena, mon dolor,
em proposa, em declara el seu indigne amor.
I, per rendir mon cor, per vèncer ma firmesa,
son cetro me promet, son reine, sa grandesa.
Mes, veent que continuava encara ma constància,
a la fi, del tirà s'irrita l'arrogància;
abusa del poder que li ha donat el cel,

comet l'acció més vil, comet l'acció més cruel
i, en un instant, redueix la tua esposa amada
de la sort més feliç a la més desdixada.

COL·LATINO

¿Vós desdixada sou? ¿Vós infeliç, ma esposa?

LUCRÈCIA

Així ma sort fatal lo mana, lo disposa.
Ah, cessa, espòs amat! No m'aconsoles, no;
ma desgràcia fatal no admet consolació!

COL·LATINO

Oh cels! ¿Què és lo que deis, ma esposa?

LUCRÈCIA

Que la mort
és l'únic a què aspir, mirant-me d'esta sort.
La mort sola podrà dar terme a mon dolor
i concluir un temps qui és per mi ple d'horror.

COL·LATINO

L'horror segueix el crime i ve de la maldat
i el vostro cor, ma esposa, és pur, immaculat.

LUCRÈCIA

¿Què més horror per mi que el viure sens honor?
Esta és la mort més cruel, esta és la mort pitjor.
Sí, sí: concloïgam ma vida desgraciada
i no puc viure més, veent-me deshonorada.
Jo vivia a l'honor, vivia a la virtut:
cèssia de viure, pues, quan tot està perdut.
Vida tan infeliç, jo no la puc sofrir;
el meu cor l'avorreix i estima més morir.

*Aquí LUCRÈCIA, posant ma a un punyal que ha de portar escondit, se
dóna amb ell la mort*

COL·LATINO, corrent a ella

Grans déus! ¿Què és lo que feis?

LUCRÈCIA

Finir les penes mies,
terminar, mon espòs, los meus horribles dies.
A lo menos, així, jo muir per la virtut,
i que per ella més ja viure no he pogut.
Jo veig que ma mort no tardarà l' instant.
Adiós, amat espòs, mos ulls se van tancant.
Que no augméntia ma mort de ton dolor l' excés;
la mia sort cruel no em permet viure més.
Jo moriré contenta, alegre, aconsolada,
pues som, aún morint, de mon espòs amada.

UN CAVALLER

Oh cas terrible!

ALTRE CAVALLER

Oh pena!

BRUTUS

Oh Roma! Oh pàtria mia!
A este fatal extrem reduceix la tirania.

COL·LATINO

Ella respira! Oh dolor! Oh esposa perseguida!
Vostro espòs no viurà, quan vós perdeu la vida.
Companyero constant seré de vostra sort:
vivint vós, jo vivia i muir, dant-vos la mort.
Amb el mateix punyal el cor m'he de passar.
Jo vull morir amb vós...

BRUTUS

No! Tu la deus venjar!
Ta esposa de ta vida encara necessita
i una més digna acció desitja i sol·licita.
Un crime tan atroç, tan inhumà, tan cruel...
Contra este vil tirà crida venjança el cel!
De la nit, de la mort a on ella reposa,
a ton cor va parlant la tua amada esposa.
Sa sang, qui encara corre, excita ton valor
a venjar sa virtut, sa glòria, son honor.

COL·LATINO

Ah, Brutus! ¿Què dius tu?

BRUTUS

Lo que ta esposa mana,
lo que Brutus, postrat a los teus peus, demana:
que ton cor, abrasat en ira, en ràbia, en fúria,
satisfàcia ta afronta i vèngia aquesta injúria.

COL·LATINO

¿Què podré fer jo sol contra estes cruels tirans?

BRUTUS

Amb tu veuràs unir el resto dels romans.
Del jugo dels Tarquins ja és temps que sortiguem;
de les seues crueldats ja és temps que nos vengem.
Tantes vils accions, tantes indignitats
nos tenen commoguts, nos tenen irritats.
Amb esta indigna acció, los cors de los romans
s'acaben d'excitar contra los seus tirans.
¿Qui serà aquell romà d'un ànimo tan vil,
d'un sentiment tan baix i [d']un cor tan servil,
qui podrà contemplar este horrorós succés,
adular los Tarquins i defensar-los més?
¿Així no lo sentiu, il·lustres cavallers?
¿Què me deis?

UN CAVALLER

Que serem nosaltres los primers
qui el jugo dels tirans a Roma llevarem
i que per defensar la pàtria morirem.
De ràbia, de furor, plens nostros cors estan
i amb les morts dels Tarquins Lucrecia venjaran.

BRUTUS

Així lo deveu fer, si desitjau servir
d'exemple, de modelo, als sigles a venir.
Vosaltres me mostrau que aün en los romans
hei ha majors virtuts que en los demás humans.
Veniu, doncs, cavallers, veniu, jurau amb mi,
als peus de la virtut que mirau morta aquí.
(Aquí Brutus pren el punyal amb què Lucrecia s'ha donat la mort.)
Jurem, amb el punyal qui ha traspassat son pit,
el punyal de sa sang que veis estar tenyit,
que, moguts nostros cors d'aquest succés fatal,
perseguirem Tarquino amb un furor mortal:
que a ell i tots los seus de Roma los traurem.

LOS CAVALLERS

Així lo juram tots, així lo prometem.

BRUTUS

Facem més, cavallers, jurem d'exterminar
a qualsevol qui en Roma intentarà reinar;
jurem que hem d'acabar, jurem que hem de morir,
antes que a un crime tal nos vegem consentir.
Jo lo jur el primer, preniu exemple amb mi.

UN CAVALLER

Ja tots vos imitam i lo juram així.

BRUTUS

Anem, pues, cavallers, prenim un nou valor:
el motiu qui nos mou no pot esser millor.
Anem, sens més tardar, dignes romans, partim.

¿Què esperam? ¿Què aguardam? ¿En què nos detenim?
Preparem als tirans la mort i la ruïna.
Vengem a los romans, vengem a esta heroïna.
I, si Lucrecia, morta, ensenya a los humans
que encara la virtut habita amb los romans,
la sua mort venjada avisarà a los reis
a detestar el vici, a respectar les lleis.